

діяльності в реабілітаційних центрах, що уможлиблюється завдяки впровадженню в освітній процес інтерактивних технологій навчання. Практико-орієнтовна модель навчання майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії передбачає створення, розвиток і підтримку справедливих, творчих та відповідальних партнерських відносин між академічними і клінічними організаціями як у клінічному, так і в аудиторному навчанні: освітні програми не можуть існувати ізольовано від практики і бути доскональними.

Ключові слова: професійна підготовка, практична діяльність, фахівці з фізичної терапії, ерготерапії, практико-орієнтована модель, освітній процес.

УДК 378.147.:37.015(075.8)

THE RELEVANCE OF SOFT SKILLS DEVELOPMENT IN THE IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY OF FUTURE PRESCHOOL EDUCATION SPECIALISTS

АКТУАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНОЇ ТРАЄКТОРІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Наталія Каньоса

кандидат психологічних наук, доцент
E-mail: nata_ka@ukr.net
ORCID 0000-0002-3716-9112
Кам'янець-Подільський національний
університет ім. Івана Огієнка, Україна

Nataliia Kanosa

Ph.Din of Psychology, Associate Professor
E-mail: nata_ka@ukr.net
ORCID 0000-0002-3716-9112
Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohienko University, Ukraine

Мар'яна Гордійчук

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: 2010msg@i.ua
ORCID 0000-0002-4263-8104
Кам'янець-Подільський національний
університет ім. Івана Огієнка, Україна

Mariana Hordiichuk

Ph.Din of Pedagogy, Associate Professor
E-mail: 2010msg@i.ua
ORCID 0000-0002-4263-8104
Kamianets-Podilskyi National
Ivan Ohienko University, Ukraine

ABSTRACT.

The article reveals the relevance of the development of soft skills of future specialists in the field of preschool education. The authors study organizational and pedagogical conditions and effective methods and techniques of training future teachers of preschool education institutions, which are used in the context of soft skills development. The latest research and publications were elaborated; the purpose, tasks and research methods are defined. An analysis of the ratio of universal competencies of future specialists in the field of Preschool Education and soft skills of specialists was conducted based on the analysis of the state educational standard of higher education in the field of training 012 Preschool Education. The basic concepts and descriptions of the processes of forming soft skills in preschool children are outlined, which will contribute to the formation of soft skills in the everyday life of preschoolers, the ability to implement them, while using an intellectual map as a didactic tool. A

model of training future educators for the development of personal and professional skills through the implementation of new tasks and projects and the use of alternative education opportunities is presented. The formulation of categories of universal competences, in which soft skills are reflected, is described; universal competencies are formulated, which are expanded and supplemented by related skills. The main focus is on communication skills: listening skills, persuasion and argumentation, networking, teamwork, emotion management, stress management, self-development management. Defined basic communication skills, or communication literacy (the ability to listen, persuade and argue, negotiate, conduct presentations, public speaking, self-presentation, focus on the result, business letter, etc.), which contribute to the development of relations with pupils, help maintain a conversation, behave effectively in critical situations when communicating with others. Conclusions are drawn and possible prospects for further research in the indicated direction are described.

Key words: *soft skills, professional training, university, student, universal competencies, social sphere.*

Актуальність теми. Сучасна епоха вимагає від людини втілення новітніх ідей, нового мислення. Одним із завдань освітньої політики держави є модернізація, відповідність новим стандартам та вимогам сьогодення, формування якісної нової системи освіти. В контексті реалізації засад НУШ українське дошкілля, на наш погляд, має виступати організатором освітнього середовища для розвитку особистості. Тому, розвиток soft skills у майбутніх фахівців дошкільної освіти є одним із компонентів професійної підготовки студента у ЗВО (Каньоса, 2020). Це контекстно відображено в універсальних компетентностях, які мають бути сформовані у студентів, що навчаються за освітньою програмою Дошкільна освіта.

В останні роки накопичено значний досвід розвитку soft skills студентів різних освітніх програм, переважно технічних. Проте, вважаємо за необхідне розвивати дані навички у студентів незалежно від напряму підготовки та рівня кваліфікації, оскільки вони є досить важковимірними та вимагають спеціально створених умов для їх прояву у процесі навчання.

Серед якостей особистості спеціаліста, конкурентоспроможного на ринку праці, особливе місце займають soft skills, які вважаються одним з показників галузі освіти, що динамічно розвивається. Саме система освіти визначається найважливішим інститутом соціалізації особистості, який є єдиним процесом, де навчання та виховання орієнтовані на підготовку освічених, ерудованих, культурних та креативно мислячих фахівців. Soft skills – це «надпрофесійні» навички, без яких кожному індивіду, який бажає досягти життєвого успіху, буде складно. Формування soft skills є об'єктивною вимогою сучасного ринку праці і важливим завданням щодо формування конкурентоспроможного фахівця. Це питання є надзвичайно актуальним на етапі професійної підготовки фахівця у закладі вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової, психолого-педагогічної та методичної літератури з окресленої нами проблеми свідчить, що особлива увага науковців звернена на вивчення та виявлення надпрофесійних навичок. Проблемою розвитку «м'яких» навичок у різний час займалося багато

вчених, які по-різному розглядали та визначали поняття «soft skills», що можна пояснити особливостями сприйняття та сферою наукових інтересів кожного з них. Слід зазначити, що всі існуючі визначення поняття частково взаємопов'язані та взаємозалежні, а деякі з них тісно переплітаються один з одним. Практика цілісного сприйняття поняття «soft skills» та його змісту успішно, на наш погляд, визначається за допомогою контент-аналізу (Длугунович, 2014).

В Україні поняття «soft skills» не є новим, але досліджень цього питання з точки зору професійної педагогіки недостатньо для ґрунтовного аналізу стану розвитку «soft skills» в українських закладах освіти. Серед вітчизняних дослідників проблеми можемо зазначити праці Е. Айнгорна, А. Марушева, В. Давидової, Н. Жадько, М. Чуркіної, Д. Іванова, І. Канардова, К. Ковалю, А. Новикова, Н. Олексива, В. Суботіна, М. Чошанова, О. Чуланової, Є. Павлової, Ю. Портланд, В. Шипілова, Д. Гергерта та багато інших.

Але найбільш різнобічний та детальний опис механізмів оволодіння «soft skills» викладено у дослідженнях зарубіжних науковців. Аналіз зарубіжних джерел доводить, що такі дескриптори якості освіти як «знання, навички та вміння» не визначають у достатньому об'ємі професійні якості фахівця. Актуальні професійні якості сьогодні передбачають наявність глибших, більш практичних, гнучких знань в межах компетентностей.

У науковій літературі зроблено спроби класифікації soft skills та hard skills фахівців різних напрямів підготовки (І. Дичківська, М. Кларін, О. Пехота, Л. Раїцька та Є. Тихонова) на підставі контент-аналізу статей, що індексуються в Scopus з 1999 по 2021 роки, запропоновано таку класифікацію soft skills («Bright Horizons Education Team», 2021): соціально-комунікативні навички (комунікативні навички, соціальний інтелект, міжособистісні навички, лідерство, відповідальність, етика спілкування); когнітивні навички (критичне мислення, навички вирішення проблем, інформаційні навички, тайм-менеджмент, новаторське (інноваційне) мислення); атрибути особистості та складові емоційного інтелекту (гнучкість, креативність, чесність, оптимізм, мотивація, емпатія). При складанні цієї класифікації дослідники зазначили, що у досліджуваних роботах недостатня увага приділяється розвитку емоційного інтелекту, хоча навички цієї групи є основою розвитку інших умінь («10 професійних навичок якими має оволодіти людина до 20 року», 2016). Вчені Л. Раїцька та Є. Тихонова під час аналізу різних класифікацій soft skills дійшли висновку, що найпоширенішими є комунікативні (соціальні) навички.

Дещо інша класифікація soft skills запропонована В. Шипіловим. Вона включає чотири групи навичок: комунікативні навички; навички self-менеджменту; вироблення та прийняття рішень, проектне мислення; тактичне та стратегічне мислення (для керівників) (Нагорная, 2020). Ця класифікація дещо розширює набір soft skills та доповнена блоком управлінських навичок. Зокрема, дана проблема розкривається у працях І. Бежа, Л. Подимової, В. Сластьоніна, А. Хуторського.

Інтегруючи наукові та практичні праці вчених, можна сказати, що soft skills є сукупністю надпрофесійних навичок та якостей особистості, що визначають її успішність і затребуваність як у житті, так і у навчанні чи роботі. «М'які» навички не піддаються кількісному виміру, але саме вони забезпечують

високу продуктивність праці в будь-якій галузі.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета нашої статті полягала у теоретичному обґрунтуванні та пошуку умов і шляхів удосконалення розвитку soft skills у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта у системі освіти ЗВО.

Завдання статті:

- 1) виявити та розкрити сутнісні характеристики і педагогічний потенціал soft skills і можливості використання в освітньо-виховному процесі;
- 2) теоретично обґрунтувати шляхи формування компетентностей soft skills;
- 3) розробити зміст вправ для формування компетентностей soft skills у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Інноваційна освітня політика в Україні формується на загальнодержавному рівні. Її реалізація забезпечується нормативною базою й інноваційними процесами, пов'язаними зі створенням нової теорії і практики освіти. Сучасний ринок праці висуває дедалі більші вимоги до випускників закладів вищої освіти, зокрема й майбутніх педагогів.

Навички майбутнього, цифровізація, тренди, soft skills – ці поняття все більше і глибше проявляються в житті сучасних людей, незалежно від того де вони живуть, чим займаються, скільки їм років, знають вони про ці поняття чи ні. Конкурентні переваги отримують ті люди, які не просто мають набір цікавих і важливих знань, а володіють тим, що сьогодні називають soft skills, володіють і креативним, і плановим, і іншим мисленням. І якщо для сфери дошкільної освіти сьогодні стали вже цілком зрозумілими такі інструменти як робототехніка, Lego-конструювання і навіть 3D-моделювання, то наступний рівень базових навичок, необхідний суспільству, – soft skills – поки що знайомий далеко не всім.

У зарубіжній освітній практиці емоційні та комунікативні якості розглядаються як soft skills, які доповнюють hard skills – професійні навички. Останні можна виміряти, вони досить стійкі, а також входять до складу кваліфікаційних характеристик і посадових інструкцій. Soft skills носять універсальний характер, вони важливі для успішного професійного та життєвого самовизначення будь-якої людини, незалежно від професії. До них відносять здатність до комунікації, лідерства, кооперації, дипломатії, вибудовування відносин; командні, публічні, «мислительні» навички; вміння презентувати свої ідеї, креативно вирішувати завдання та ін. Дані компетентності в сучасному світі розглядаються в якості важливого освітнього результату, поряд з професійними компетентностями («Soft and Hard Skills: Що важливіше?», 2020).

Але якщо за формування hard skills «відповідають» спеціальні навчальні дисципліни, вони «критичні» в короткостроковій перспективі, розвиваються швидше, з меншими зусиллями та гарантованим результатом (при дотриманні базових умов – наявності мотивації, здатності до навчання студента та ін.), а також практично не схильні до зворотного розвитку, то soft skills розвиваються, частіше за все, стихійно. Вони «критичні» в довгостроковій перспективі, розвиток відбувається повільніше, потрібно більше зусиль, досягнення необхідного рівня не гарантоване, а в специфічних умовах і зовсім схильні до зворотного розвитку (Каньоса, 2018).

Сьогодні існують два підходи до формування soft skills. Перший – навчати

безпосередньо, вводючи окремі курси в рамках варіативного компонента навчального плану. Другий підхід – використовувати потенціал дисциплін у поєднанні з неформальною освітою, позанавчальною виховною роботою. Такий підхід частіше поширений у вітчизняних закладах освіти (Каньоса, 2020).

Без належних навичок *soft skills* досягти успіху часто неможливо. Д. Гоулман пише, що ефективність людини у професійній діяльності безпосередньо залежить від рівня розвитку у неї «м'яких» навичок, які, на його думку, відрізняють «успішних фахівців від неуспішних, ефективні організації від неефективних» (Гоулман, 2013). До провідних умінь особистості ХХІ століття Т. Айзікова відносить «критичний характер мислення та активність; відкритість усьому новому та вміння в ньому орієнтуватися; комунікативні навички; вміння знаходити та обробляти інформацію; бажання та прагнення постійно самовдосконалюватись та ін.» (Айзікова, 2012). Беручи до уваги дану концепцію, можна говорити про комунікативні вміння як про одне з пріоритетних завдань закладів дошкільної освіти. Вчена у своїх дослідженнях також наголошувала, що під час спілкування та спільної діяльності в колективі, формуються основні психологічні структури, що визначають в подальшому весь перебіг психічних процесів особистості дитини. Вченою було доведено, що ставлення до майбутнього, життєві плани, тимчасова перспектива багато в чому визначається соціальною ситуацією розвитку («10 професійних навичок якими має оволодіти людина до 20 року», 2016).

Значення *soft skills* у самоздійсненні особистості відзначають Е. Зеєр та Л. Степанова, які в результаті емпіричного дослідження дійшли висновку, що недостатній розвиток *soft skills* може ускладнювати професійні навички. Це актуалізує необхідність створення умов, що сприяють розвитку *soft skills* у тих, хто навчається у ЗВО, тому що їм належить працювати в умовах жорсткої конкуренції, вміти адаптуватися до умов, що змінюються, бути готовим до прийняття відповідальності за результати своїх дій перед іншими, вміти взаємодіяти з колегами для досягнення найбільш оптимальних результатів трудової діяльності (Гордійчук і Демчик, 2021).

Навчання *soft skills* пов'язане з «мотивацією, духовно-творчим розвитком особистості, формуванням її відповідальності, лідерством, роботою в команді, творчою діяльністю, управлінням часом, проведенням презентацій, переговорів, самоефективністю». Важливо пам'ятати, що стратегії критичного мислення розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її розв'язання (Kanos et al., 2020).

На формування *soft skills* здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта орієнтовані обов'язкові освітні компоненти загальної та професійної підготовки та вибіркові освітні компоненти. Це: навчальна діяльність, індивідуально-консультативна робота, самостійна робота, навчальні та виробничі практики, залучення студентів до волонтерської діяльності та різноманітних проєктів та акцій. Участь у студентському самоврядуванні, наукових товариствах, громадських об'єднаннях, робота на громадських засадах вчить роботі в команді, управлінню проєктами, самоорганізації діяльності, розвиває комунікативну компетентність, креативність та готовність робити звичні речі в новий спосіб. Важливою складовою формування *soft skills* в освітньому процесі закладу вищої освіти є наявність індивідуальної траєкторії

професійного становлення. Така власна програма пріоритетних цілей розвитку, кроків та заходів, сприяє самодостатності випускника як фахівця, що володіє метакомпетентностями (Айзікова, 2012). Для того, щоб навчання було дійсно ефективним, треба ефективно сформулювати реальну мету і ефективно змодельовати процес, що базується на soft skills, що розвиваються, відповідно до комунікативного поля. Правильно спроектоване освітнє середовище сприяє досягненню поставлених цілей. Алгоритм планування визначається обов'язковими та вибірковими освітніми компонентами.

При цьому виникають питання не тільки про те, «чому вчити» (який «набір» soft skills найбільше користується попитом), але і «як вчити», а також «як виміряти те, чому людина навчилася»? На основі вивчення літератури та опитування студентів, викладачів і роботодавців нами було проведено аналіз сучасної ситуації розвитку soft skills у майбутніх педагогів у освітньому процесі закладу вищої освіти.

Результати анкетування викладачів показали, що лише 15% викладачів цілеспрямовано включають в зміст лекцій і практичних занять завдання на розвиток soft skills. 25% викладачів використовують технології та прийоми активного та інтерактивного навчання (дискусія, дебати, кейс-стаді, «дерево» рішень, розігрування ситуацій з ролями, навчання в співробітництво і т. ін.). Студенти, розуміючи важливість soft skills, в якості основних причин їх недостатнього розвитку називають традиційні лекційно-семінарські заняття, стереотипом рольової поведінки викладача, відсутність зразків іншого способу поведінки, а також обмежені можливості для набуття досвіду реалізації soft skills в різних ситуаціях взаємодії. Виявлені факти підтверджують необхідність організації у закладі вищої освіти цілеспрямованої роботи з розвитку soft skills у майбутніх педагогів (Kanos et al., 2020).

Тому студенти виконують творчі роботи, тематика яких різноманітна: «Грамматика» ділового спілкування. Формування стресостійкості фахівця. Ортобіотика і професійна діяльність. Технологія успіху в професійній діяльності. Етика спілкування як прояв культури почуттів. Імідж працівника сфери освіти. Професіограма особистості працівника сфери освіти. Технологія запобігання конфліктам у професійній діяльності. Професійна стресостійкість і резильєнтність: дві грані однієї проблеми та ін. На формування soft skills студентів орієнтоване і використання елементів психолого-педагогічного тренінгу на практичних заняттях (виконання психомалюнків, психологічні ігри і вправи, розігрування рольових ситуацій, методи невербальної взаємодії, вправи-релаксації, використання літературних творів та інші). Важливе значення має і залучення студентів до участі у тренінгах особистісно-професійного зростання, антистрес-тренінгах, тренінгах антивигорання.

Вивчивши теоретичний аспект формування soft skills, ми вважали за доцільне спроектувати та реалізувати на практиці систему вправ для формування компетентностей soft skills. При цьому враховувалася необхідність орієнтуватися на вимоги державних освітніх стандартів та освітніх програм. Метою застосування цієї системи є сприяння формуванню компетентностей soft skills.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання: вдосконалення комунікативних навичок у вигляді різних прийомів у різних видах роботи – самостійної, парної, групової; активізація розумових навичок з опорою на

аналітичне, креативне та критичне мислення; розробка змісту вправ, що сприяють розвитку навичок самоорганізації у вигляді саморегуляції; тренування навички співробітництва та роботи у групі з виконанням різних ролей.

Специфіка даного комплексу завдань полягає в тому, що він розроблений з урахуванням вікових особливостей студентів, а також сприяє розвитку життєво важливих навичок, які будуть актуальними для майбутньої професії. Тематичний зміст вправ із комплексу може коригуватися відповідно до теми заняття.

Система вправ включає чотири комплекси завдань, спрямованих на розвиток комунікативних, розумових, самоорганізаційних та управлінських компетентностей. Кожна вправа містить у собі мету, рекомендований час виконання, і навіть необхідні дії для викладача та студентів.

Перший комплекс завдань складається з вправ, що сприяють формуванню комунікативних навичок. Наведемо приклад командної гри з комплексу завдань на формування комунікативних навичок:

Командна гра «Дебати»

Ціль: узагальнення, систематизація та закріплення навчального матеріалу, розвиток комунікативних навичок, мотивація до комунікативної діяльності за допомогою роботи в групах. Час виконання: 20 хвилин.

Дії викладача: поділити студентів на дві групи. Перша називається «ЗА», друга – «ПРОТИ».

Дії студентів: навести найбільшу кількість аргументів.

Запитання для дискусії: Чи варто забороняти телефони під час уроків? Чи варто забороняти домашні завдання дітям дошкільного віку? Чи можливе онлайн-навчання дітей дошкільного віку?

Завдання «Аргументація»

Мета: розвиток комунікативних навичок через відпрацювання навичок спонтанної аргументації, аналіз інформації. Час виконання: 15 хвилин.

Дії викладача: ознайомити студентів зі способами аргументації, потім вислухати підготовлену інформацію під час заняття. Обґрунтування – аргумент, спрямований на демонстрацію прийнятності положення (тези). Критика – аргументація, спрямована на демонстрацію неприйнятності позиції (тези чи аргументу).

Дії студентів: застосувати способи аргументації.

Другий комплекс завдань збірки спрямовано на формування розумових навичок. Мисленнєві здібності можна розвивати, виробляючи у собі певні навички та вміння, самостійно аналізуючи, знаходити незвичайні шляхи до правильного рішення. Найважливішими компонентами розумових навичок є критичне (використовує розумові процеси для аналізу фактів, ставить під сумнів загальноприйняті значення), креативне (допомагає генерувати принципово нові ідеї) та аналітичне мислення (пошук нової інформації, її вивчення, а також висновки, зроблені на основі отриманих даних). Усі ці компоненти необхідні для повноцінної інтелектуальної діяльності. Приклад завдання на формування розумових навичок:

Завдання «100 слів за 10 хвилин»

Мета: розвиток креативного мислення за допомогою писемного мовлення в обмежених умовах, розвиток комунікативних навичок у писемному мовленні. Час виконання: 10 хвилин.

Дії студентів: написати есе на тему «Чому важливо цікавитися мистецтвом?». Обмеження – есе має складатися рівно зі 100 слів. Для написання надається 10 хвилин.

Третій комплекс завдань націлений на розвиток навичок самоорганізації. Самоорганізація – це важливий показник особистої зрілості людини, так звана загальна сукупність природних та соціально-придбаних властивостей особистості. Приклад тренінгу із комплексу завдань для розвитку навичок самоорганізації:

Тренінг «Тайм-менеджмент»

Ціль: спонукання до самоаналізу, формування навичок самоорганізації.
Час виконання: 30 хвилин.

Дії студентів: 1) прочитати статтю про техніку тайм-менеджменту: <https://www.managementstudyguide.com/time-management-techniques.htm>; 2) написати есе про ефективність тайм-менеджменту; 3) придумати свої 10 способів для раціонального управління часом та представити їх.

Формуванню управлінських навичок присвячено четвертий комплекс вправ. Для того, щоб студент зміг оцінити себе в ролі учасника чи лідера групи (команди), необхідні проектні завдання, рольові чи ділові ігри для рефлексії своїх здібностей, у яких розкривається здатність ефективно працювати з учасниками команди, аналізувати проблеми та генерувати рішення. Приклад рольової гри з комплексу завдань для розвитку управлінських навичок:

Творче завдання «Багато справ»

Ціль: спонукання до самоаналізу, розвиток самоорганізаційних навичок, розвиток креативного мислення, вдосконалення комунікативних навичок. Час виконання: 15 хвилин.

Дії студентів: 1) скласти план справ на вихідний день з урахуванням того, що кожні дві години має відбуватися зміна діяльності; 2) представити план одногрупникам.

Творче завдання «Трекер звичок»

Ціль: формування навичок самоорганізації, самоаналіз, розвиток креативного мислення, вдосконалення навичок говоріння: вибудовування монологічного висловлювання. Час виконання: 10 хвилин.

Дії студентів: 1) створити власний трекер звичок; 2) представити його своїм одногрупникам, обґрунтувати його доцільність.

Такі вправи можна використовувати як із іншими завданнями на заняттях, так і самостійно. Деякі з творчих або проектних вправ, що вимагають використання ПК, можуть бути використані як самостійна та творча робота. Вправи, які здійснюються через перегляд відеороликів, вимагають наявності інтерактивної дошки, мультимедійного проектора, персонального комп'ютера.

Таким чином, розроблена система завдань розроблена з метою практичного використання для підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Одним із основних принципів при розробці змісту завдань була інтегративність. Завдання спрямовані на: пізнання сильних і слабких сторін студентів; формування навичок продуктивного спілкування і конструктивного вирішення конфліктів; розвиток готовності до самозмін і саморозвитку; формування вмінь знаходити власні ресурси у складних ситуаціях професійної взаємодії, швидко адаптуватися до нових швидко змінюваних умов життя і

професійної діяльності; формування індивідуального стилю спілкування, опанування методами і прийомами саморегуляції емоційного стану.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розвиток soft skills сьогодні оцінюють як процес динамічного перетворення особистості протягом її життя. Продуктивність життєдіяльності та життєздатності людини передбачає наявність умов, які б сприяли, на наш погляд, мотивованому перетворенню наявних у нього особистісних властивостей та якостей пропорційно до середовища та оточуючих його людей.

Проте, ми відзначаємо розрив між вимогами життя та освітньою практикою. Сьогодні акцент в освітньому середовищі ЗВО зроблено на проєктно-дослідній діяльності. Багаторічна практика показує, що студенти, які не включені до проєктно-дослідницької діяльності, не вміють прогнозувати, не знаходять навичок самоосвіти, а роблять те, що їм кажуть робити, відвідуючи освітні події без осмисленого ставлення до того, що відбувається.

Це підтверджується педагогічним експериментом, у результаті встановлено, що формування soft skills у студентів найрезультативніше при застосуванні методів інтенсивного навчання проти традиційних методів.

Нами описаний досвід розвитку soft skills важливу роль у якому відіграє розроблена система завдань, що сприяє формуванню навичок міжособистісної взаємодії, розвитку емоційного інтелекту, засвоєнню моделей успішної діяльності, формуванню творчого і критичного мислення, оволодінню технологією особистісно-професійного самовдосконалення і саморозвитку, гармонізації їх особистості.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

10 професійних навичок, якими має оволодіти людина до 2020 року. (2016). URL: https://tvoemisto.tv/news/10_profesinyh_navychok_yakym_maie_ovolodity_lyudyna_do_2020_roku_76398.html

Айзікова, Л.В. (2012). Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях. *Наукові праці. Сер.: Педагогіка*. 199 (146), 62–64. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukprac/pedagogika/2012/199-187-10.pdf>

Вакуленко, В.М. (2010). Види інновацій в освіті та їх класифікація. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vnadps_2010_4_4.pdf

Гордійчук, М., і Демчик, К. (2021). Організаційно-педагогічні умови формування особистості вихователя закладу дошкільної освіти: комунікативний аспект. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти у контексті модернізації змісту освіти: колективна монографія*. Київ : Міленіум, 97–143.

Гоулман, Д. (2018). *Емоційний інтелект. Книжка, яка змінює уявлення про те, що означає бути розумним*. Vivat. URL: <https://www.management.com.ua/books/view-books.php?id=2162>

Длугунович, Н.А. (2014). Soft skills як необхідна складова підготовки іт-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки*, 6, 239–242. URL: http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3883/1/Vchnu_tekh_2014_6_47.pdf

Каньоса, Н.Г. (2018). Використання новітніх технологій у процесі

особистісно-орієнтованої підготовки фахівців дошкільної освіти. *Педагогічна освіта : теорія і практика : збірник наукових праць*. 25 (2-2018), 169–175. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-2.169-175>

Каньоса, Н.Г. (2020). Формування гнучких навичок студентів у закладах вищої освіти. *Сучасні технології початкової освіти : реалії та перспективи : збірник наукових праць*. 2, 86–91.

Каньоса, Н.Г. (2020). Ціннісно-сміслова регуляція особистості у сфері професійних досягнень. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*. 28 (1-2020), 254–264. URL: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-0.254-264>

Нагорная, А.Г. (2020). Формирование гибких навыков (soft skills) в процессе изучения дисциплины «Педагогические технологии межкультурной коммуникации» в техническом вузе. *Международный научно-исследовательский журнал*. 1 (100), 32–39. URL: <https://doi.org/10.23670/IRJ.2020.100.10.041>

Bright Horizons Family Solutions. (2021, 1 July). Developing Critical Thinking Skills in Kids. *Welcome to Bright Horizons |Bright Horizons*. <https://www.brighthorizons.com/family-resources/developing-critical-thinking-skills-in-children>

Kanosa, N., Chaika, I., Lytvynova, I., Yakovyshyna, T., Uspenska, V. M. & Kostiuk, D. (2020) Evaluation of the Application of Training in Higher Education Institutions as a Technology of Active Learning. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (10), 199–202. doi:10.31838/srp.2020.10.33

Kanosa, Nataliia, Chaika, Iana, Lytvynova, Inna, Yakovyshyna, Tetiana, Uspenska, Valentyna M. (2020) Application of the form of training as a technology of active learning in higher education institutions. *Journal of Critical Reviews*, 7 (12), 1244–1247. doi:10.31838/jcr.07.12.216

Copyright GlobalLogic Inc. (2020, 31 липня). Soft Skills and Hard Skills: Що більше потрібно? *GlobalLogic Ukraine*. URL: <https://www.globallogic.com/ua/insights/blogs/soft-hard-skills-what-important/>

REFERENCES

10 profesiynykh navychok, yakymu maie ovolodity lyudyna do 2020 roku. (2016). https://tvomisto.tv/news/10_profesiynykh_navychok_yakym_maie_ovolodity_lyudyna_do_2020_roku_76398.html

Ayzikova, L.V. (2012). Kontseptsiya navchannya protyahom zhyttya v mizhnarodnykh dokumentakh i doslidzhennyakh. *Naukovi pratsi*. Ser.: Pedahohika. 199 (146), 62–64. [in Ukrainian].

Vakulenko, V.M. (2010). Vydy innovatsiy v osviti ta yikh klasyfikatsiya. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny*. http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vnadps_2010_4_4.pdf [in Ukrainian].

Hordiychuk, M., i Demchuk, K. (2021). Orhanizatsiyno-pedahohichni umovy formuvannya osobystosti vykhovatelya zakladu doshkil'noyi osvity: komunikatyvnyy aspekt. Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi ta pochatkovoyi osvity u konteksti modernizatsiyi zmistu osvity: kolektyvna monohrafiya. Kyuyiv : Milenium, 97–143 [in Ukrainian].

Houlman, D. (2018). Emotsiynyy intelekt. Knyzhka, yaka zminyuye uyavlennya pro te, shcho oznachaye buty rozumnym. *Vivat*. <https://www.management.com.ua/books/view-books.php?id=2162> [in English].

Dlahunovych, N.A. (2014). Soft skills yak neobkhidna skladova pidhotovky it-fakhivtsiv. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Tekhnichni nauky*, 6, 239–242. http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3883/1/Vchnu_tekh_2014_6_47.pdf [in Ukrainian].

Kanosa, N.H. (2018). Vykorystannya novitnikh tekhnolohiy u protsesi osobystisno-oriyentovanoi pidhotovky fakhivtsiv doshkil'noyi osvity. *Pedahohichna osvita : teoriya i praktyka : zbirnyk naukovykh prats'*. 25 (2-2018), 169–175. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2018-25-2.169-175> [in Ukrainian].

Kanosa, N.H. (2020). Formuvannya hnuchkykh navychok studentiv u zakladakh vyshchoyi osvity. *Suchasni tekhnolohiyi pochatkovoyi osvity : realiyi ta perspektyvy : zbirnyk naukovykh prats'*. 2, 86–91 [in Ukrainian].

Kanosa, N.H. (2020). Tsinnisno-smyslova rehulyatsiya osobystosti u sferi profesiynykh dosyahren'. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka: zbirnyk naukovykh prats'*. 28 (1-2020), 254–264. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-0.254-264> [in Ukrainian].

Nagornaya, A.G. (2020). Formirovanie gibkikh navykov (soft skills) v protsesse izucheniya distsipliny «Pedagogicheskie tekhnologii mezhkulturnoy kommunikatsii» v tekhnicheskoye vuze. *Mezhdunarodnyy nauchno-issledovatel'skiy zhurnal*. 1 (100), 32–39. <https://doi.org/10.23670/IRJ.2020.100.10.041> [in Russian].

Bright Horizons Family Solutions. (2021, 1 July). Developing Critical Thinking Skills in Kids. *Welcome to Bright Horizons | Bright Horizons*. <https://www.brighthorizons.com/family-resources/developing-critical-thinking-skills-in-children> [in English].

Kanosa, N., Chaika, I., Lytvynova, I., Yakovyshyna, T., Uspenska, V. M. & Kostiuk, D. (2020) Evaluation of the Application of Training in Higher Education Institutions as a Technology of Active Learning. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (10), 199–202. doi:10.31838/srp.2020.10.33

Kanosa, Nataliia, Chaika, Iana, Lytvynova, Inna, Yakovyshyna, Tetiana, Uspenska, Valentyna M. (2020) Application of the form of training as a technology of active learning in higher education institutions. *Journal of Critical Reviews*, 7 (12), 1244–1247. doi:10.31838/jcr.07.12.216 [in Ukrainian].

Copyright GlobalLogic Inc. (2020, 31 lypnya). Soft Skills and Hard Skills: Shcho bil'she potribno? GlobalLogic Ukraine. <https://www.globallogic.com/ua/insights/blogs/soft-hard-skills-what-important/> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розкривається актуальність розвитку soft skills майбутніх спеціалістів у галузі дошкільної освіти. Автори вивчають організаційно-педагогічні умови та ефективні методи й прийоми підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, що застосовуються в контексті розвитку soft skills. Опрацьовано останні дослідження та публікації; визначено мету, завдання та методи дослідження. Проведено аналіз співвідношення універсальних компетентностей майбутніх спеціалістів напряму підготовки Дошкільна освіта та soft skills спеціалістів на підставі проведеного аналізу державного освітнього стандарту вищої освіти за напрямом підготовки 012 Дошкільна освіта. Описано результати педагогічного експерименту що до формування soft skills у студентів шляхом застосування методів інтенсивного

навчання.

Подано модель підготовки майбутніх вчителів до розвитку персональних та професійних навичок через виконання нових завдань та проектів та використання можливостей альтернативної освіти.

Описано формулювання категорій універсальних компетентностей, у яких відображено *soft skills*; сформульовано універсальні компетентності, які розширюються та доповнюються супутніми навичками. Основну увагу зосереджено на комунікативних навичках: умінні слухати, переконанні та аргументації, нетворкінгу, командній роботі, управлінні емоціями, управлінні стресом, управління власним розвитком.

Визначені базові комунікативні навички, або комунікативну грамотність (уміння слухати, переконувати та аргументувати, вести переговори, проводити презентації, публічні виступи, самопрезентацію, націленість на результат, діловий лист тощо), які сприяють розвитку відносин з вихованцями, допомагають підтримувати розмову, ефективно поводитися в критичних ситуаціях під час спілкування з оточуючими.

Описано досвід розвитку *soft skills* важливу роль у якому відіграє розроблена система завдань, що сприяє формуванню навичок міжособистісної взаємодії, розвитку емоційного інтелекту, засвоєнню моделей успішної діяльності, формуванню творчого і критичного мислення, оволодінню технологією особистісно-професійного самовдосконалення і саморозвитку, гармонізації їх особистості.

Ключові слова: *soft skills*, критичне мислення, комплекс мисленнєвих операцій, синтез та оцінювання інформації, інтелектуальне мислення, комунікативні (соціальні) навички.

УДК 378:37.015.3

PROFESSIONAL RESPONSIBILITY OF A TEACHER: SCIENTIFIC INTERPRETATION CONTEXTS (AMERICAN EXPERIENCE)

ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА: КОНТЕКСТИ НАУКОВОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ (АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД)

Катерина Подуфалова

аспірант кафедри педагогіки,
професійної освіти та управління
освітніми закладами
E-mail: ekaterina_podufalova@ukr.net
ORCID 0000-0001-5254-6302
Вінницький державний педагогічний
університет ім. М. Коцюбинського, Україна

Kateryna Podufalova

Graduate student of the Pedagogy
Department, Vocational Education and
Management of Educational Institutions
E-mail: ekaterina_podufalova@ukr.net
ORCID 0000-0001-5254-6302
Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky
State Pedagogical University, Ukraine

ABSTRACT

The article presents the results of an analytical review of the scientific and pedagogical works of American teachers, psychologists, representatives of the